

MÚLTIDÉZŐ

Nagyatád. Ártek.

NAGYATÁD

Szerkesztette:
Szóke József

A kiadvány szerkesztését, a helytörténeti kiállítás megrendezését szervező-
munkájukkal segítették:

Gergó Sándorné, Györe Béláné Sipos Ilona, Horváth Ferenc,
Horváthné Gréczi Mária, Kovács Géza, Merész Emese,
Nagyné Gyánó Ágota, Posta József, Sasvári Tiborné

Kiadó:
Művelődési Ház
Nagyatád

Felelős kiadó:
Ormai István

Készítette:
Nagyatádi Nyomdaipari Kft.
Felelős vezető: Takács Ferenc

MÚLTIDÉZŐ

I.

NAGYATÁD

1994

Tartalom

Előszó	3. oldal
Nagyatád 1914.	4. oldal
A Kossuth-szobor leleplezése	6. oldal
A Nagyatádi Polgári Fiúiskola	7. oldal
A Nagyatádi Artézi Fürdő Részvénytársaság	8. oldal
Vitéz Gaál Aladár és felesége	10. oldal
Emlékezünk-e még rájuk?	13. oldal
Közművelődési és társadalmi egyesületek	16. oldal
Az első parasztgazdaságok kialakulása Bodvicán	19. oldal
Az 1994. évi helytörténeti kiállítás segítői, támogatói	22. oldal

Babay Ferenc

asztalosmester bútorraktára Nagyatád,
Baross-utca. (Vasútállomás közelében.)

Hétszázötven forint minden
négy lakásberendezési bútoro-
ral, épület-munkát, fafelberen-
desést és porfűtést.

Hitelképes egyéneknek részlet-
fizetéssel kedvezmény.

Raktáron tarti az új készletmennyé-
rt- és ebédőberendezéseket a
legjobb minőségben, faletti szobák
és konyhabútorokból nagy vá-
laszték olcsó árban.

Minden átlala készített és eladott
bútorért jótételező ártól.

Előszó

Változik, gyorsan változik körülöttünk minden. Átalakul környezetünk, újakra cseréljük eszközeinket, mások lesznek szokásaink. De a legtöbb ember őrzi családjá, mestersége, lakóhelye emlékeit: a kopottra használt szerzőszámokat, a földművelés eszközeit, az iskolai értesítőket, tankönyveket, a frontról írt levelezőlapokat, a megsárgult okmányokat. Őrzi a múltat, s még emlékszik az eseményekre, történetekre: mi és hogyan volt?

Őrizzük múltunkat, mert tudnunk kell, hogy honnét jöttünk, honnét indultunk, kik voltak elődeink, hogyan éltek, dolgoztak, tanultak. Családunk, lakóhelyünk történetének ismerete példát mutat, erőt ad jelenünk megértéséhez is.

1994-ben három nagy jelentőségű helytörténeti esemény valósult meg Nagyatádon: Kraumann Erik tanár-festőművész emlékkiállítás; a „Kisatádtól Nagyatádig” című helytörténeti népfőiskola; és szorgalmas, mindenre kiterjedő gyűjtőmunka eredményeként egy helytörténeti kiállítás. Ezek az események sokak munkája nyomán jöttek létre és sok száz ember érdeklődésével találkozottak. Közös bennük az a tapasztalat, hogy a nagyatádiakat foglalkoztatja, érdekli városunk múltja, szívesen hallanak, olvasnak róla, s maguk is tesznek az emlékek megőrzéséért.

A helytörténeti kiállítás bizonyítja, hogy bár az „utolsó órában”, de még sikerült összegyűjteni a tárgyi emlékeket. E bemutató mindenki számára nyilvánvalóvá teszi, hogy együtt kell tartani, meg kell őrizni, tovább kell gondozni lakóhelyünk történetének emlékeit: **ÁLLANDÓ HELYTÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁSRA VAN SZÜKSÉG NAGYATÁDON!**

Egy település múltjáról az öreg tárgyakon kívül a legtöbbet a régmúltat felidéző, tényeit elemző, az akkor élt embereket bemutató, adatokat közlő, a mesterségeket, eseményeket, történeteket lejegyző dolgozatok, visszaemlékezések, tanulmányok mondhatják a jelenkor emberének. A Nagyatádi Művelődési Ház a városunkra vonatkozó írárok, fotók közzétételére jelenteti meg e „MÚLTIDÉZŐ” című kiadványt. Úgy tervezzük, hogy a lehetőségek szerinti gyakorisággal, de mindenképpen rendszeresen és sorozatszerűen adjuk ki az egyes számokat.

Kérem a Tisztelt Nagyatádiakat, a Kedves Olvasót, fogadják szeretettel az 1994-es Helytörténeti Kiállítást és a „Múltidéző” első számát. Azok, akik ezekért dolgoztak, serénykedtek – jószándékkal, önzetlenül tették.

Városunk múltja a mi múltunk, megőrzése a mi feladatunk.

Ormai István

Nagyatád

1914.

Rinyavölgyi magyar nagyközség. Járási székhely. Házainak száma 451, lakosaié kb. 4000, a kik leginkább róm. kath. vallásúak. Postája, távírója és vasúti állomása helyben van. Eredetileg a magyar királynék birtoka volt. 1382-ben Erzsébet királyné, mint segösdvármegyei birtokot, mondja magáénak. 1389-ben is Segösdhöz tartozott. 1395-ben mindkét Atádot Kővágóórsi Kis György nyerte adományul, 1396-ban azonban a király az itteni vámot, cserében a szomszédos Baráti helységért visszavette tőle. 1403-ban, Kis György fiainak hűtlensége következtében, Anthimi János kapta adományul, de 1405-ben a Batthyányak birtokában találjuk. 1475-ben Mátyás király e helységet minden idegen bírászkodás alól kivévén, egyedül földesurai hatósága alá helyezte és heti és országos vásárjoggal ruházta fel. 1475-ben Batthyány Boldizsár és egy Batthyány leánytól származó Alapi András szerepelnek birtokosaiként. 1477-ben Alapi István és Benedek, továbbá Batthyány Boldizsár új adományt nyertek a két Atádra. 1550-ben mindkét Atádnak Batthyány Kristóf volt a földesura. Az 1554. évi török kincstári adójegyzékben már 8, sőt az 1563-ikiban csak 3, az 1565–66-ikiban és az 1571-ikiben 12 házzal van felvéve. 1573-ban Czindery Pál nyerte adományul Miksa királytól. 1598–99-ben Pethő Kristóf volt a földesura. Az 1660. évi pannonhalmi dézsmaváltásjegyzékben Atád és Kis-Atád helységeket találjuk felvéve és mindkettő a székesfehérvári custodia jószágga volt. Az 1715. évi összeírásban Horvát-másként Nagy-Atád néven találjuk, ekkor 10 háztartását írták össze és őrgrof Turinetti Herkules József Lajos volt a földesura. 1722-ben a nagyatádi uradalmat Czindery Ferencz Ignác kapja, a ki a Szentferenczrendet telepíti ide. 1740-ben részükre rendházat, 1761-ben pedig templomot épít, tornyát azonban csak 1843-ban toldották hozzá.

1768-ban az uradalom fiára, Rókus Ferenczre, száll, a ki 1792-ben elhalálozván fia: Pál Ferencz lesz a földesúr. 1823-ban az uradalom vétel útján Csuzy Pál cs. és kir. kamarás birtokába kerül 1856-ig. Ettől fogva többször gazdát cserélt.

Jelenleg Lelbach Keresztélyé. Az 1880 nov. 9-iki földrendés a község házaiban tetemes károkat okozott. 1888–1912-ig itt állomásozott a székesfehérvári m. kir. méntelep negyedik osztálya. 1744 május 15-én Kis-Atád országos vásárok tartására nyert szabadalmat. A községben az 1855-iki kolerajárványban közel kétszázán haltak el. 1857-ben a község negyedrésze leégett. 1903-ban állították fel Kossuth Lajos ércszobrát. 1906-ban a község egy 403

méter mély artézi kutat furatott, mely 26 C fokú kénes vizet szolgáltat. Az artézi víz hasznosítása céljából részvénytársaság alakult, mely itt szép fürdőt építtetett. E fürdő 1911-ben gyógyfürdőjellegét nyert. A járási hivatalon kívül itt van a m. kir. dohánybevéltő hivatal és selyemtenyészési felügyelőség is, továbbá zsinór és paszománygyár, téglagyár, lakatos és lemezárúgyár, cseméntárúgyár, gőzmalom, nagyatádi takarékpénztár, járási takarékpénztár, néptakarékpénztár, nagyatádi hitelszövetkezet, városi hitelszövetkezet, járási hitelszövetkezet, néptakarékpénztári hitelszövetkezet, polgári leányiskolai egyesület, vöröskereszt egyesület, izraelita nőegylet, atletikai klub, polgári olvasókör, ipartestület és iparos ifjúsági önképzőkör. A községhez tartozik: Döbrög-pusztá, azelőtt Döbrő, mely 1726-ban már a Czindery családé volt. Idetartozik még: Péterpál-, János- és Margit-major.

Forrás:

Magyarország vármegyéi és városai: Magyarország monográfiája. Szerk. Csánki Dezső. Kiad. az Országos Monográfiai Társaság Bp.
Somogy vármegye. Szerk. Csánki Dezső. 1914. 655 p.

Nagyatádi pecsétek és címerek

A Kossuth-szobor leleplezése

Nagy Atádnak fényes és szép ünnepe volt 25-én. Mintegy nyolcezer ember ünnepelte a város és vidékekből a halhatatlan emlékét. Mint megírtuk múlt számunkban, Kossuth Ferencz képviselőtársaival szombaton este Eötvösbe érkezett Chernel Gyulához. Innét másnap reggel mentek Nagyatádra, melynek határában lovas bandérium fogadta az érkező képviselőket. A város szélén felállított emelvény előtt megállott Kossuth Ferencz kocsija, a hol Lövy Ferenc dr. üdvözölte a közönség nevében a függetlenségi párt elnökét. Kossuth Ferencz

megköszönte a fogadást s a menet a Baross utcán keresztül a Széchenyi-téren felállított Kossuth-szoborhoz vonult, a hol már mintegy nyolcezer főnyi tömeg várakozott.

Dél előtt a városi képviselőtestület Tallián Andor főszolgabíró elnöklésével díszgyűlést tartott a városháza tanácstermében. Az ülésen Steiner Miksa méltatta a nap jelentőségét. Az ülés után a Széchenyi téren fölállított Kossuth-szobor elé vonultak a képviselőtestület tagjai is. A szózat elénk-lésével megkezdődött az ünnepség. Az ünnepi beszédet Noszlopy Gáspár dr. ügyvéd a nagyatádi függetlenségi párt elnöke mondta: „Kossuth Lajos volt, úgymond, nemzeti ébredésünk hajnalfénye, rövid dicsőségünk delelő napja és mostani nemzeti visszaesésünknek haragos alkonyipírja. Kossuth Lajosnak bölcsője, sírja, egész élete a magyar nemzetnek: út, élet és igazság.” Noszlopy beszéde után lehullott a lepel Horvay János szobrászunk sikerült alkotásáról.

Kossuth Ferencz szólott ezután:

Itt áll ez az ércszobor. Mintha beszélne, mintha hangját hallatni akarná. Én hallom őt beszélni, hallom a hangját, hallom, a mint azt mondja, sokat szenvedtem, sokat küzdöttem, meghaltam, de az emlékem él minden magyar ember szívében. Jöjjetek ehhez a szoborhoz, ha bajotok van. Jöjjetek ide, ő megvigasztal, erőt önt belétek, hogy a küzdelmet, megvívhassátok. Hozzátok ide a gyermekeiteket, hadd tanuljanak hazafiasságot és hazaszeretetet, mert az eszme, melyet ez a szobor képvisel, csak akkor fog kihalni, ha a magyar nemzet is kihal.

Egry Béla, Hentaller Lajos, Vessi Pál, Lengyel Zoltán és Pozsgay Miklós beszéde után Chernel Gyula átadta a szobrot Knapp László városbírónak. Ezután a községek küldöttei és magánosok megkoszorúzták a szobrot. Az első bokrétát a nőbizottság küldöttsége tette le, azután pedig huszonnyolc község rakta koszorúját a szoborra. Délben a Mátyás király vendéglőben díszbéd volt, a melyen résztvett a város egész intelligenciája. A díszbédén nagy hatású beszédben éljenzések közt köszöntötték fel Kossuth Ferenczet, a ki válaszul röviden ismertette a politikai helyzetet. Az ünnepség végeztével, délután három órakor Kossuth Ferencz visszautazott a fővárosba.

Az állomáson nagyszámú közönség búcsúzott el Kossuth Ferencztől. A kaposvári város küldöttsége olyan szerencsés pozícióba jutott, hogy közvetlen Kossuth Ferencz közelében állt. Dr. Kovács József ügyész tett le a szoborra egy koszort a város közönségének nevében; az ipar társulatát Szarka János, iparos körét Vincze László.

Forrás:

„Somogy” újság 40. évfolyam 44. szám
1903. november 1.

A nagyatádi polgári fiúiskola

A nagyatádi polgári fiúiskola, mely Somogy megye délnyugati, horvát községekkel kevert vidéke népnevelésének tovább fejlesztésére van hivatva, a folyó iskolaévvvel immár a negyedik évfolyamát nyitotta meg. Ezen fontos kulturális célú szolgáló közhasznú intézmény keletkezési története vidékünkön nagyon ösmeretes, hisz alig található néhány ember, ki részt ne vett volna évekkal ezelőtt megindult azon nagyszabású mozgalomban, mely a társadalom különböző rétegének tagjait tömörülésre készítette hazánk polgári művelődésének előmozdítása érdekében.

Ugy alakult meg 1903. év nyarán a „Nagyatádi polg. isk. egyesület”, mely ugyanczen év szeptemberben kevés pénzzel, de sok reménnyel megnyitotta polgári iskolájának I. osztályát.

A nagyatádi polg. isk. egyesület csak uttörő akart lenni egy nagy, nemzeti missiót teljesítő intézmény létesítésénél: reá akart mutatni ez iskola működésével a sokszor elutasított kérésének jogosságára: fel akarta hívni figyelmét, fel akarta kelteni érdeklődését azoknak, kik hallani sem akartak Somogy vármegye e helyén ezen iskola életrevalóságáról.

Ezen önzetlenül, nemesen működő egyesület célját ért, megtörte, könnyen járhatóvá tette a nagy göröngyökkel borított fáradságos utat: felköltötte közönségünk, vármegyénk és fenkölt gondolkodásu nagynevü kultusz-miniszterünk érdeklődését, ki belátván az iskola fontosságát, létképességét, méltányolván az uttörők önzetlenül végzett munkáját, készséggel sietett az iskola fenntartás segítségére felhíván Somogy megye kir. tanfelügyelőségét egy olyan javaslat elkészítésére, mely a nagyatádi polgári fiuiskola fennmaradását biztosítja.

A javaslat elkészítetett, mely szerint Nagyatád nagyközség a nagyatádi polg. fiuiskolát községi kezelésbe veszi, ha a magas kormány az 5 %-os pótdáon kívül nagyobb terhet nem ró az amugy is iskolai czélokra fordított évi óriási összeggel megterhelt költségvetésre.

A község óhaja teljesítéséhez biztos garantiát nyujt a Miniszter urnak f. évi aug. hóban kiadott közismert államsegélyező rendelete. Elérte tehát eme iskola azon helyzetet, melyet szükségszerűen el kellett érnie s önzetlenül működő, kitartó alapítói most már nyugalmasan, megelégedetten, a terhektől mentesen nézhetik az iskola továbbfejlődését.

Forrás:

Nagyatádi Hírlap 1906. nov. 1. Hírek rovat

A Nagyatádi Artézi Fürdő Részvénytársaság

Kiváló dicséret illeti meg ezen közhasznú vállalat kezdeményezőit azért az erélyes cselekvésért, melylyel tervüket rövid pár hónap alatt megvalósították. – Alig, hogy egy kiváló mérnöki szakférfiu a ki az artézi kut furásának felülvizsgálására városunkban járt, szakismereteivel megvilágította az intézmény jelentőségét és kimutatta kivihetőségét, azonnal erélyes mozgalom indult meg a tényleges létesítés érdekében és a mozgalom vezetői, ugy a helybeli, mint a vidéki közönség minden rétegében élénk pártfogásra találak. – Különösen dr. Szaplóczay Manó vármegyénk tisztii főorvosa kiemelte

a fürdőnek gyógy lehetőségeit is és ezzel a létesítésére nézve új, nyomós indokot hozott mozgásba. – Hamarosan összeült Nagyatád művelt közönsége és elhatározta a vállalat alapítását és kibocsátotta a Pazár István vízépítészeti főmérnök terveire alapított részvénytársasági tervezetet aláírás végett. –

Alig másfél hónapig tartott a részvényaláírás ideje és máris bőven összegyűlt a szükséges aláírás, úgy, hogy október 21-én, vasárnap a nagyatádi ártézi fürdő részvénytársaság 700 drb. egyenként 50 korona értékű részvényből álló 35 000 korona alaptőkével végleg megalakulhatott.

A lelkes alapítók az utólagos jóváhagyás biztos reményében vissza nem rettenve a felelősségtől már szept. hó elején árlejtést hirdettek a fürdő felépítésére és berendezésére s az árlejtés eredményeképp szeptember hó 20-án kiadták az építést és berendezést valamint a főtér világításának berendezését a kedvezően ismert Kun és Trattner helybeli építési vállalatnak, mely a fürdő felépítését és teljes berendezését 32 600 korona összegért vállalta el és az építkezést nyomban meg is kezdte úgy, hogy a város közönségének általános gyönyörűségére a főtéren már javában épül a fürdőépület.

A társaság alakuló közgyűlését megelőzőleg október hó 19-én d. u. 6 órakor a városház tanács termében tartották meg az alapítók értekezletüket, hogy azon a közgyűlés elé terjesztendő jelentésüket, az abból következő indítványokat megállapítsák és a maguknak fenntartott jog alapján az első igazgatóságot kijelöljék.

Az alapítók ez értekezletén Tallián Andor, Boda József, Barakonyi Károly, dr. Bienenfeld Mór, Harsányi Antal, Steiner Miksa, Strausz Elek, Mayer István, Knapp László, Kertész Adolf, Kun János, dr. Kommen Elek, Kovács Gyula és Knapp József alapítók voltak jelen, 14-én 23 alapító közül.

Elnök: Tallián Andor, jegyző: Harsányi Antal, Barakonyi Károly, mint a kiküldött építőbizottság elnöke bejelenti, hogy Neubauer Lajos kaposvári áll. építészeti mérnök felülvizsgálván a fürdőtervezetet, több hiányt állapított meg, melynek folytán a terven változtatások megállapítását indítványozza.

A tervbeli változtatásokhoz hozzájárult az alapítók értekezlete. Pazár István tervezőnek 554 korona 20 fill. tervezési és költségvetési díjat megszavaztak, ugyszintén az előzetes írásbeli munkák elvégzése fejében a Nagyatád községi iroda személyzetének 100 kor. jutalmat. Ezután az alapszabály tervezetet tárgyalták.

Végül az igazgatóságot választották meg.

Igazgató lett dr. Bienenfeld Mór, igazgatóhelyettes dr. Steiner Miksa, titkár dr. Szetsey István, igazgatósági tagok: Tallián Andor, Barakonyi Károly, Boda József, dr. Kommen Elek, Mayer István, Kertész Adolf, Kovács Gyula, Strausz Elek, Knapp József és Szilágyi László.

Október 21-én, vasárnap délelőtt 10 órakor tartotta meg azután a részvénytársaság a városháza tanácstermében alakuló közgyűlését, óriási érdeklődés nyilatkozott meg a vállalat iránt, a terem alig bírta a megjelent

részvényeseket mind befogadni. Tallián Andor Barakonyi Károlyt ajánlotta a közgyűlés elnökéül. Barakonyi Károly megköszönve az ajánlatot ezen tisztet Tallián Andorra háritotta vissza, mint, aki szive-velke volt az ezen intézmény létesítésére megindult mozgalomnak, s a kinek az egész járás közönsége hálával tartozik azért a nemes és önfeláldozó, fáradságot nem ismerő állandó munkálkodásért, mellyel mindig és mindenütt csak azon törekszik, hogy ezen vidék javát, fejlődését előmozditsa és kéri vegye Tallián Andor át az alapító közgyűlés elnöki tisztét.

Tallián Andor elfoglalván az elnöki széket rövid beszédben méltatta a létesülő intézmény fontosságát, mellyel a közegészségügy részére bir s felkérte a részvényeseket és az egész vidék közönségét, hogy a vállalatot minél melegebb pártolásban részesítsék.

Megállapítván, hogy a részvénytőke szabályszerűen jegyezve van és a tervezet által megszabott befizetések megtörténtek, dr. Szetsey István és Harsányi Antal felolvasták az alapszabály tervezetét, amelyet dr. Szabady Lőrincz hozzászólása után egy módosítással elfogadtak. Ezután kimondta a közgyűlés, hogy a Nagyatádi artézi fürdő részvénytársaság megalakult. Barakonyi Károly az alapítók nevében értesítette a közgyűlést, az általuk ki-nevezett igazgatóságról, mit a közgyűlés tudomásul vett.

Felügyelő bizottsági tagokul megválasztottak: Brunner József, Bienenfeld Izidor, Ghimesy László, Harsányi Antal, és Szarkásy János. A közgyűlés ezután megadta a felmentést az alapítóknak a keresk. törv. 152 §-ában megá-lapított felelősségük alól s végül Barakonyi Károly előterjesztése alapján jóváhagyta az alapítóknak ama intézkedéseit, mellyel az építkezést a Kun és Trattner cégnek kiadták, valamint hozzájárult az alapítók október 20-iki értekezletén az eredeti tervtől való eltérések dolgában hozott határozatához.

Ezután Tallián Andor elnök a gyűlést berekesztettnek nyilvánította, mire a részvényesek Tallián Andor éltetése közben emelkedett hangulatban távoztak.

Evvel a nagyatádi artézi fürdő ténylegesen besorakozott közintézmé-nyeink közé.

Forrás:

Nagyatádi Hírlap 1906. nov. 1.

Vitéz Gaál Aladár és felesége

(Interjú a Nagyatád Városi Könyvtár helytörténeti hangtárából)

1987. október 19-én kereste föl Korányi utcai otthonukban Gaál Aladárt és feleségét, Mimi nénit Horváthné Gréczi Mária könyvtáros.

– Melyek a legkorábbi emlékei Nagyatádról? – kezdte a kérdezősködést Horváthné.

– 1912 novemberében még nem volt villany Nagyatádon. Az utcasarkon és a park körül is petróleumlámpa égett – mesélte Gaál Aladárné. – Még a lámpagyújtogató nevére is emlékszem: Gergulás bácsi volt az a púpos, alacsony bácsi, aki vitte a vállán a kis létrát, járt az utcán, és sorban gyújtogatta a lámpákat. 1913-ban lett közvilágítás Nagyatádon.

– Voltak-e kulturális egyesületek akkoriban Nagyatádon?

– A Korona szálló, ma Atád Áruház, nagytermében volt minden év februárjában a Keresztény Nőegylet, a Zsidó Nőegylet és az Iparoskör bálja – sorolta Mimi néni, s ekkor Aladár bácsi is közbeszólt: – Horváth Kálmán bácsi volt a cigányprímás, akinek még az unokája is muzsikus volt, a nyolcvanas években ment nyugdíjba.

Gaálné veszi át a szót:

– 1924-ben voltam először ilyen mulatságban: előbb egy műkedvelő előadás volt, utána 4 párral eljártuk a palotást: Benyák Ilus Molnár Imre állatorvossal, én az urammal a második pár voltunk, aztán Trattner Ellus Kajtár Márton állatorvossal, és a negyedik pár volt Szabó Piroska Ruttner Andorral. Az említett egyletek kulturális programokat is rendeztek, de 1922. vége felé vegyes énekkar is alakult. Bognár József volt a karmester, az egyik tanító. Két testvére: Sándor és Lajos is énekelt a dalárdában – emlékszik Mimi néni. – Kaposvárról minden évben kijött a színtársulat. Egyhetes programot állítottak össze, amelyre bérletet lehetett venni. Mindig telt ház volt. Nagyon sok műkedvelő előadást is rendeztek Nagyatádon Bognár Sándor tanítóiék. Vida Annus volt például a „János Vitéz”-ben az Iluska (őt a selyemgyár igazgatója vette el később feleségül), Szetsey Irma pedig a János vitéz.

– Kik játszottak vezető szerepet az egyletekben?

– Az 1909-ben alakult Keresztény Nőegylet elnöke Somssich Eszter, ügyvezetője dr. Barakonyi Károlyné, Fridus néni volt. 1916-ban, a háború

alatt ő szervezte meg – a mostani kollégium épületében – önkéntes adakozásokból a katonakórházat, ahol Berényi Sári, Kutor Sári, Parragi Margit voltak az önkéntes ápolónők. A nőegyletnek bárki tagja lehetett. Jótékony célú programjai voltak. Karácsonykor ebédet adott az egylet a rászorulóknak. Pénzt, élelmiszert, gabonát, törülközőket, párnákat gyűjtöttek a katonakórházhoz – emlékszik Gaálné. – Egyszer, talán harmadikas elemista lehettem, elhatároztuk mi, gyerekek, hogy előadást rendezünk a Trattner-házban. A színdarabot 20 fillérért lehetett megnézni. 5 korona 40 fillér jött össze. Magunk kerestünk darabot, Grunbaum bácsi írta a prólogot. A beyétekből a Landler-üzletben dohányt vettünk, bevittük a katonakórházba, s ott a betegek közt szétosztottuk. Többször rendeztünk ilyen jótékony célú előadást. A Zsidó Nőegylet is szépen működött. Ők is rendeztek minden évben előadást, bált. Szép harmóniában dolgoztak a Keresztény Nőegylettel, eljártak egymás előadásaira.

– Milyen társasági élet volt Nagyatádon? – a könyvtáros kérdésére Gaál Aladár válaszolt.

– Tűzoltó-egyesület, levente-egyesület volt. 87 fővel működött a Köztisztviselők Társas Köre, Bárány Sándor főszolgabíró vezetésével. A Kereskedők Egyesülete a kereskedelmi élet támogatására és fejlesztésére a saját kaszinójukban működött. Díszelnöke Leibach Keresztély földbirtokos volt, elnöke pedig Steiner Miksa, a Néptakarék igazgatója. Leibach Keresztély a Baross utcai kastélyának platánfái alatt szeretett üldögelni öregkorában. A postamester volt a jóbarátja...

– Jótékony célokra nem szeretett adakozni – szúrja közbe Mimi néni.

– Az iparoskör a Kossuth utcában működött, Mayer István ékszerész vezetésével, a Gazdakör pedig a Nagy utcában (ma Zrínyi utca a neve) – folytatja Gaál Aladár. – A Korona Szálló emeletén volt a Kaszinó 1914-ig. A tisztviselő-kör előbb a Koronában működött, majd a Farkas-vendéglőbe ment át, a Széchenyi tér déli oldalára. Szép könyvtáruk volt ott.

Ismét Mimi néni vette át a szót.

– A legényegyletet Ambrus Máté szervezte, vezette, a Dolgozó Lányok Egyesületét dr. Veres Dezsőné. A körből Burics Margitra, Kuzma Mariskára emlékszem. A polgári iskolát végzett lányokkal Winter Józsa, Sinkovics Mária foglalkoztak: ritmikus tornára tanították őket, táncoltak, kirándultak, irodalommal, művészetekkel ismerkedtek, színdarabot tanultak (eljátszották a „Hófehérke” történetét is).

– Mekkora volt Nagyatád lakossága akkor?

– Nagyatádon 4596 fő élt – olvasta följegyzésiből az egykori adóhivatali főnök, Gaál Aladár –, ebből 4590 magyar, 6 német. Római katolikus 4217, református 87, evangélikus 26, görög-katolikus 2, görög-keleti 2, zsidó 262.

*Aladár Madár / Gaál Aladár és Nagyatádon
1900. I. hó 21.*

Forrás:

A Nagyatádi Városi Könyvtár hangarchívumában található felvétel alapján szerkesztette a fenti szöveget Kovács Géza népművelő; a fotó a „Találkozások II.” című fotóművészeti könyvben található, amely könyvet nagyatádi élmények alapján készítették a nyolcvanas évek fotóművészei – e kép alkotója Fuszenecker Ferenc gödöllői művész.

MEGHIVÓ

Winter Józsa polg. isk. tanárnő ritmikus tornavizsgájára, melyet jul. 2-án d. u. 6 órai és 3-án d. u. 3 órai kezdettel tart meg a HUNGÁRIA MOZGÓSZÍNHÁZBAN s amelyre tisztelettel hívja meg a t. Cimet és becses családját.

A vizsgálat menete :

1. sz. az I. csoport : Burics Bandika, Gaál Endri és Gaál Imike, Gyöngyösi Sárka, Hausner Józsika, Kovács Dinike és Dórka, Nagy Zsuzsika játéktornája.
2. sz. a II. csoport : Berger Anci, Bognár Zsuzsika, Gulyás Sárka, Gyöngyösi Katinka, Nagy Pongfi, Surányi Bözsike ritmikus tornagyakorlatai.
3. sz. a III. csoport : Barakonyi Klári, Berta Irmus, Gundi Vali, Kern Terus, Kogler Juci, Pintér Baba, Süle Magda, Tomassich Elise ritmikus tornagyakorlatai.
4. sz. Magyar szóló : lejtői Surányi Bözsike.
A fenti számokat zongorán kíséri Pintér Béla.

5. sz.

HÓFEHÉRKE

pantomim

creálta : Winter Józsa ; a mese tartalmát ismerteti : Pintér Baba.

Szereplők :

Király - - - -	Kern Terus.
Királyné - - - -	Tomassich Elise
Hófehérke - - - -	Kogler Juci
Királyfi - - - -	Barakonyi Klári
Udvarhölgyek - - - -	Berta Irmus, Süle Magda
Hófehérke játszó társa	Pintér Baba
Vadász - - - -	Gundi Vali
Tündérek - - - -	Bognár Zsuzsika, Gulyás Sári, Gyöngyösi Katinka, Nagy Pongfi, Surányi Bözsi.
Tündékirálynő - - - -	Berger Anci
Törpék - - - -	Burics Bandika, Gaál Endri és Imi, Gyöngyösi Sárka, Hausner Józsika, Kovács Dinike és Dórka, Nagy Zsuzsika.

Hófehérkét kíséri : dr. Steiner Béla ügyvéd.

Helyárak : 2-án. I. hely 120 P. II. hely 80 f. III. hely 50 fillér.

„ 3-án. „ „ 80 f. „ „ 50 f. „ „ 20 fillér.

Jegyek elővételben Winter Józsnál kaphatók !

A meghívó 1931. július 2-3-ra hívja a nagyatádi közönséget. (a szerk.)

Emlékezünk-e még rájuk?

Kedves Olvasó!

A nagyatádi helytörténeti kiállításra készülve számos honismereti témájú könyvet átböngésztem nagyatádi vonatkozások után kutatva. Az egyik legizgalmasabb terület az országos és megyei adattárak, évkönyvek elemzése volt, mert folyamatában ismerhettem meg városunk fejlődéstörténetét.

Az idősebb Nagyatádi emberekkel beszélgetve sorra kerültek elő az emlékezetből azok a személyek és nevek, akik nekünk fiataloknak már történelmet jelentenek ugyan, de apáinkban, nagyapáinkban a gyermekkori, ifjúkori élményeiket ébresztik fel.

Az alábbi – korántsem teljes – felsorolás célja, hogy felidézze a harmincas évekbeli Nagyatád közéleti személyiségeinek nevét és foglalkozását. Ha a kedves olvasó a nevek valamelyikében családjára, rokonára, barátaira ismer és szívesen osztaná meg velünk emlékeit, kérem vesse papírra és küldje el a Nagyatádi Művelődési Házba.

Nagyatád 1932 és 1937

Főszolgabíró:	vitéz dr. Kovács Dénes
Szolgabíró:	1932-ben dr. Mester Lajos, 1937-ben dr. Sárközy Béla
Tisztifőorvos:	1932-ben dr. Nagy Árpád, 1937-ben dr. Szuchy Dezső
Járási állatorvos:	1932-ben Fodor Rezső, 1937-ben Snopper Antal
Járásbírószági elnök:	Malachowsky László
Adóhivatali főnök:	1932-ben Sebestyén Béla, 1937-ben vitéz Gaál Aladár
Főjegyző:	Gariczky Nándor
Adóügyi jegyző:	1932-ben Molnár Ferenc, 1937-ben dr. Pethes Ernő
Községi bíró:	1932-ben Karbutzky József, 1937-ben Sárdi Sándor
Királyi közjegyző:	dr. Mike Imre
Ügyvédek:	1932-ben dr. Weisz Henrik, mindkét évben dr. Bodó Ernő, dr. László Vilmos, dr. Steiner Béla, dr. Szetsey István, dr. Vajda Gyula, dr. Veress Dezső, dr. Vezér Pál, 1937-ben dr. Feller Andor, dr. Tomasics Ödön
Körorvos:	1932-ben dr. Nagy Árpád, 1937-ben dr. Naményi Miklós
Orvosok:	Mindkét évben dr. Krausz Árpád, dr. Naményi Miklós, dr. Nagy Árpád, dr. Surányi Márton, 1937-ben dr. Gaál Zoltán, dr. Lőwy Sándor (fogorvos)

- Állatorvosok:** 1932-ben dr. Kajtár Márton, mindkét évben dr. Fodor Rezső, 1937-ben dr. Németh Ferenc
- Gyógyszerészek:** 1932-ben Gyöngyössy Géza, mindkét évben Vasdényey Elemér, 1937-ben Faller Ádám
- Plébános:** 1932-ben Gulyás Gellért, 1937-ben P. Kocsis Ödön
- Községi Polg. Iskola igazgató:** Kárpáthy Ernő
- Állami Elemi Iskola igazgató:** Bartha József
- Közs. Óvoda óvónő:** 1932-ben Árvay Ilona Margit, 1937-ben Schell Ilona

Ézüstéremmel és oklevéllel kitüntetett

Kovács Ferenc
kötélgyártó és kötészerező mester
 Nagyatád, Hunyadi-u. 3.

Állandóan raktáron tart mindennemű gazdasági és háztartási kötélrukat. — Készít megrendelés után **halász- és lóhálókat** és minden e szakmába járó munkákat speciális kivitelben, jótállás mellett. Vállalja gyáraknak, malmoknak stb. kötéllel való szakszerű felszerelését. — Termelőktől saját anyagokat feldolgozza előnyös feltételek mellett.

BETŰSOROS CÍMTÁR

- Agyagiparosok:** 1932-ben Bajcsy István, Horváth István, 1937-ből nincs adat.
- Asztalosok:** Babay Ferenc, Babai Sándor, Gasparics Péter, Horváth Jenő, Horváth Pál, Szalai József és Béla, Teleki Pál, Valcsics József
- Autószerelő:** 1932-ben nincs adat, 1937-ben Perbits Géza
- Bádigosok:** Fischer Ignác, Kovács János, Molnár Ignác
- Bognár:** Posta Ferenc
- Borbélyok:** Babai Géza, Bosnyák Béla, özv. Szilágyi Lászlóné
- Bor- és szesz-nagykereskedő:** 1932-ben Steiner Miksa, 1937-ben nincs adat
- Bőrkereskedő:** Antal Károly, Burics János
- Cipőkereskedők:** Hausner Ignác, Tóth Imre
- Cipészek:** Hans Pál, Hausner Ignác, Kalló István, Kovács János
- Cséplőgép-tulajdonosok:** 1932-ben Balozsa József, Gasparics Imre, Szalai István
- Csizmadiák:** Aczél Ádám, Frányó Ferenc, Frányó János, Sárdinecz Sándor, Selmeczy István, Lajos és Viktor

Kigyósi Ferenc géplakatos és vízvezetékszerelő, motor- és gépjavitó műhelye.
 Az összes mezőgazdasági gépek javítása. Kerékpár- és varró-
 gépkereskedés és szakszerű javítása. Autogónhegesztés.
 NAGYATÁD.

Cukrászok:	Bárány Gáspár, Gáspár Lajos	CSORDÁS IMRE kovácsmester, okl. lópatkoló Nagyatád, Zrínyi-utca 382.
Drogéria-tulajdonos:	Mészáros Mihály	
Építési vállalk.:	Kun és Trattner	Készít és javít mindennemű mezőgazdasági szerszámokat. — Speciálisan végzi rugóslóvaknak kalodanélküli vasalását. — Meghívásra vidékre is készíttével helyszíre megy.
Esztergályos:	Knizsek Ferenc	
Fakereskedő:	Meisner Miklós	
Fényképészek:	Bencze István, Kolmann József	
Férfi szabók:	1932-ben Mezei Károly, Papp József, Tamás József, Vida János, 1937-ben nincs adat	
Földbirtokos:	1932-ben Lelbach Keresztély 2743 kh., 1937-ben nincs adat	
Intézők:	1932-ben Roda Károly, Karlovits József 56 kh., 1937-ben nincs adat	
Gabona- és terménykereskedők:	Sielbermann László, Wimmer Ferenc	
Géplakatosok:	1932-ben Bognár Lajos, Pfeifer Imre, Tóth Gergely és fia, 1937-ben Kígyósi Ferenc	
Hentes és mészárosok:	Hoffmann Lajos, Horváth György, Maray József, Máther Hermann, Radovics József, Rácz István, Weisz Dezső	
Kádárok:	Brezoczy Pál, vitéz Ónodi Sándor, Posta Ferenc	
Kalaposok:	Greller József, Polgár Imre	
Kárpitos és kocsifényező:	Hársházy István, Hikmann Károly	
Kávéház-tulajdonos:	1932-ben Busányi György	
Kelmefestők:	Bisdorf Ernő, Fazekas Ferenc, Rozmann Imre	
Kéményseprő:	özv. Maurer Jánosné	
Kertészek:	Horváth György, Horváth Károly, Mayer András	
Kerékgyártók:	Csepeli testvérek, Kalota István, Posta Ferenc, Putics Ferenc	
Kocsmárosok, vendéglősök:	1932-ben Berta Gyula, Budai Márton, Hiller Gyuláné, Lukács György, mindkét évben Farkas János, Farkas Imre, Gombos István, Tauszig Dezső, özv. Szabó Jánosné, özv. Toll Jánosné, 1937-ben Burányi György, Lukács Lajos, Hilder Gyula	

Perbits Géza autó-, motor-, ált. gépszerező és autógénhegesztő üzeme Nagyatád Telefon : 52

Kovácsok:	Balozsa József, Boka György, Csordás Imre, Kovács László, Minauf József
Kőművesek:	Heidl Antal, Kárpáti Béla, Perger Ferenc, Teke Gábor, Zsiga János
Kötélgyártók:	Kovács Ferenc, Köteles József, Somogyi Ferenc
Könyvnyomda- papírkereskedő:	tulajdonos, könyvkötő, könyv- és Benyák János
Lakatos:	1937-ben Bognár Lajos, Pfeifer Imre, Tóth Gergely és fia
Lisztkereskedő:	1932-ben Sielbermann László
Malomtulajdonosok:	Heigl Gyula és társa, Szollár József, Tóth testvérek, 1937-ben Batiszta János, Kánya Albert
Marhakereskedő:	Weisz Dezső
Műszerész:	Bárány Károly
Női szabók:	Gulyás Vilmosné, Hujber Mária, Németh Mária, Tolnai Margit, 1937-ben nincs adat
Órások, ékszerészek:	Ferhindis Ernő, ifj. Ferhindis János, Mayer István, 1937-ben nincs adat
Pékek:	Hamburgér Géza, Novacsek László, Kossa Zoltán, 1937-ben nincs adat
Szabók:	1932-ben nincs adat. 1937-ben Mezei Károly, Papp József, Tamás József, Vida János
Szobafestők és mázolóok:	Horváth Béla, Horváth Sándor, Jámbor Péter, Radeckzy Ferenc. 1937-ben nincs adat
Szülészcnők:	1932-ben nincs adat. 1937-ben özv. Valcsics Vendelné, Tóth Imréné
Temetkezési vállalk.:	Gasparics Péter, Valcsics József
Üvegeseok:	1932-ben Békési Elemér, Berger Bernát, 1937-ben nincs adat
Vaskereskedők:	Fleiner Ignác, Rotter Bernát, Szabó és Burics, 1937-ben nincs adat.
Vegyeskereskedők:	Fleiner Ignác, Karboczkzy János, Landler Aladár, Mandel Mór, Rotter Bernát, Szabó és Burics

Forrás:

1. Somogy vármegye és Kaposvár megyei város általános ismertetője
és címtára az 1932. évre

Szerkesztette: F. Szabó Géza Bp., 1932.

2. Somogy megye adattára 1937.

Szerkesztette: Zsadányi Oszkár Pécs 1937.

Az összehasonlítást elvégezte, Szőke József népművelő

Közművelődési és társadalmi egyesületek

A község lakossága minden időben szívesen tömörült egyesületekbe és élénk társadalmi életet élt. Ezek az egyesületek főképpen jótékonykodással és továbbképzéssel foglalkoztak s ma is azzal foglalkoznak. Gyakran rendeznek műkedvelő előadásokat, amelyek különösen újabban magas színvonalúak. Messze kiemelkednek a megszokott vidéki stílusból, mert a gondos rendezés, a mindenkor művészi díszlet kényes ízlést is kielégít.

A múltban több énekkar is működött, sajnos ma Nagyatádnak nincsen sem ének- sem zenekara, pedig kitűnő hanganyag áll rendelkezésre s a zenéhez értők száma is nagy.

Már 1778-ban említés történik arról, hogy Nagyatádon 3 vallásos egyesület működik: Skapuláré, Harmadrend és Örökimádás, melyek különösen a templom felszerelése körül végeztek értékes munkát.

A háború előtt több olyan egyesület működött, amelyek közül néhány megszűnt, vagy szervezetében, célkitűzésében megváltozott s így megváltozott a neve is. 1883-ban alakult a Nagyatádi Casino, mely a háború alatt megszűnt. Működött Szabad Liceum Egyesület, Napközi Otthon, a Nagyatádi Iparos Ifjúságnak Önképző Egyesülete.

Jelenleg a következő egyesületek működnek: Keresztény Jótékony Nőegylet. Tagjainak száma 200. Célja a szegények gondozása, segítése. 15–20 szegényt részesít 5–10 pengős havi segélyben. Gyorssegélyeket oszt ki 5–10 pengős tételekben az arra rászorulóknak, havonta kb. 200 pengő értékben. Karácsonykor 100–120 szegényt ruház fel s pénzsegélyben részesít. A tagok az anya- és csecsemővédelem részére állandóan dolgoznak, fehérneműt varrnak és javítanak.

Izraelita Jótékony Nőegylet. 1865-ben alakult. Tagjainak száma 80. Az egyesület célja a helybeli és vidéki szegények állandó segítése, szegény leányok kiházasítása.

A két nőegylet közösen napközi otthont tart fenn az állami elemi népiskolában, ahol októbertől májusig naponta 60–70 gyermek kap ebédet. A háztartási teendőket a két nőegylet tagjai végzik. – A nőegyletek buzgó munkálkodásának köszönhető az, hogy községünkben éhezni nincsen.

A vallásos élet elmélyítését célozzák a Mária Kongregáció és Szent Ferenc III. rendje.

A helybeli leányifjúsági Mária Kongregáció teljes neve: a „Magyarok Nagyszasszonyáról elnevezett Leányifjúsági Mária Kongregáció.”

Hármas törekvése van és tagjai hármast kívánnak elérni:

1. Mária kiváló tiszteletét a tagok szívébe elültetni, 2. a tagokat komoly önmegegyezésre vezetni, 3. megnyerni és lelkesíteni őket, hogy Isten országában lélekmentő munkát végezzenek, másképp, kiképezni őket a jó ügy apostolaivá.

Két hetenként tartják gyűléscikket. A gyűlések műsora változatos. Ének, ima, beszéd, párbeszéd, szavaltat, felolvasás, színdarab, melodráma, stb. A tagok jelenlegi száma 48.

A Katolikus Leányok Országos Szövetségének nagyatádi csoportja a Szent Margit Leányklub. Alapítási éve 1925. Tagjainak száma 20. Az egyesület célja az iskolai nevelés kiegészítése általános emberi, speciálisan női és szociális szempontból. Arra törekszik, hogy harmonikus, ideálisan gondolkodó, a való életben élő vallásos leányokat, művelt és nagylelkű asszonyokat, egészséges és áldozatos anyákat neveljen, hogy így a hazának és társadalomnak öntudatos, cselekvésre kész, speciálisan képzett munkásokat adjon, akik a leányifjúsági mozgalom fejlesztésében fogják erőiket értékesíteni.

A szegény gyermekek gondozása különös feladatukat képezi, keresztszülei kötelességeket vállalnak, szegény gyermekeket ruháznak fel.

Az izr. szentegylet „Chewra Kadisa” alakulási éve 1827. Az izr. hitközség felügyelete alatt áll. Tagjainak száma 103. Célja a vallásos hagyomány szerint a szegények, különösen az aggok segélyezése, a haldoklónál és halottaknál a szokásos szertartások végzése. A zsidótemetőt gondozza, a sírok ápolását elvállalja s végezteti a „hazkarát” vagyis a halottakról való megemlékezést. Egyebekben jótékony célú hagyományokat és alapítványokat kezel.

A Köztisztviselők Társasköre 1922-ben alakult. Tagjainak száma 80. Célja a szellemi és társasélet előmozdítása és nemzeti irányban való fejlesztése, jótékony célú mulatságok és felolvasások tartása.

Az Iparosok Társasköre (1928-ig Polgári Olvasókör) az iparos társadalmat gyűjti magába, hogy művelt társalgás, hírlapok, folyóiratok és könyvek olvasásával az önképzést elősegítse és a nemes szórakozást szolgálja.

A Kereskedők Körének célja az, hogy minden, a kereskedelmet érintő dolgokban eljárjon tagjainak érdekében és kulturális céljaikat előmozdítsa. Éppen ezért igyekszik a község érdekében a vasúti összeköttetést kedvezőbb menetreddel javítani, kocsitak, járdák tervszerű építésével a községet fejleszteni.

A Gazdakör a kisbirtokos osztály érdekeit képviseli, továbbképzését, szórakozását elősegíti.

A Keresztény Iparos és Kereskedőifjak Egyesülete a helybeli intelligens iparos ifjúságot egyesítette kebelében oly célból, hogy szabad idejükben megfelelő szórakozásokkal, szak- és szépirodalmi művek tanulmányozásával továbbképezzék magukat, tehát a kor szellemének megfelelően intelligens iparosokká és kereskedőkké művelődjenek. A hazafias és vallásos irány a főszempont.

A Polgári Lövészegylet tagjai a céllövés nemes sportját úzik. Jól felszerelt, modern lőtérrel rendelkezik az egyesület. Azzal, hogy járási levante, levanteoktatói és polgári lövészversenyeket rendez, nagyon hasznos szolgálatot tesz nemzetünknek.

Az Izr. Filléregylet 1896-ban alakult. Kb. 120 tagja van. Célja a tagok önművelése. Ezért időnként kulturelőadásokat rendeznek. A szegény gyermekeket tankönyvekkel, írószközökkel és ruhával segítézik.

1889-ben alakult meg az Önkéntes Tűzoltóegyesület, mely szép szertárépülettel rendelkezik. Felszerelése egy kocsfecskendőből, két mozdonyfecskendőből és egy szerkocsiból áll. Folyamatban van egy ma már nélkülözhetetlen motorfecskeendőnek beszerzése. A tűzoltóság rendes egyenruhával és felszereléssel van ellátva.

A Nagyatádi Turul S. E. szép, modern sportpályával és klubházzal rendelkezik. Atlétika- és footbalszakosztálya van, az előbbi azonban alig működik. Pedig az atlétika Nagyatádon ugyancsak virágzott azelőtt, különösen a hősi halált halt Mudin Imre súlydobóbajnok idejében, aki a helybeli községi polgári fiúiskolának volt tanára.

A Nagyatádi Leventeegyesület szépen működik az ifjúság testnevelése terén. A járás székhelyén rendezett versenyei, amelybe a járás összes levanteegyesületeinek ifjúságát belevonja, sőt többízben Somogyvármegye levantebajnokságainak döntőmérkőzése is itt kerülnek lebonyolításra, mindenkor ünnepségszámba mennek s az ott tapasztalható rend, fegyelmezettség biztató reménységei egy szebb korszak eljövételének.

A nagyatádi 155. számú N. A. P. cserkészcsoport a községi polgári fiúiskola kebelében 1921-ben alakult. A csoport önjeléből megfelelő otthonba jutott Knapp János buzgólkodása folytán, a tűzoltószertár toldaléképületével kapcsolatosan. A csoport a megalakulás óta minden olyan vallásos és hazafias ünnepségen, valamint társadalmi akcióban résztvesz, ahol szépet és nemeset alkothat. A község lakossága megszerette a cserkészeket s anyagi teljesítőképességéhez mérten szívesen támogatja. A csapatászlót – amely egy a világháborúban minden harcteret megjárt nemzetiszínű lobogó – vitéz Barakonyi Gusztáv százados adományozta. A csapatnál 1 parancsnok, 4 cserkésztiszt és 2 segédtiszt teljesít szolgálatot. Vannak rendeskorú, öreg- és kiscserkészek.

Nagyatádon a háborúig 2 hetilap jelent meg, „Nagyatádi Hírlap” és „Nagyatád” címen. E lapok főképpen a község, járás közérdekű ügyeivel, azonkívül szépirodalommal foglalkoztak.

Kár, hogy e lapok közül ma egyik sem jelenik meg, pedig különösen községünkben sok olyan probléma várja a megoldást, amelyek érdekében közvéleményt kell teremteni s ez legegyszerűbben, legkönnyebben a sajtó útján lehetséges.

Részlet Burics László „Nagyatád nagyközség múltja és jelene” című könyvéből, Nagyatád, 1933.

Üdvözlét Nagy-Atádról

Templom

Az első parasztgazdaságok kialakulása Bodvicán

A birtoknyilvántartó (fundális) szerint a bodvicai urbéres jobbágyok (41 család) 1833-ban tulajdonukba vehették házas ingatlanukat és a község környékén 528 kh. szántóföldet. Kettő kivételével minden gazda 12 kh. (két fertály) földet kapott.

A két kivétel 24 kh. földjuttatásban részesült, melyből az egyik „Helység” bejegyzéssel községi tulajdon lett, később a Hartvig és Horváth család kezelésébe került, a másik 24 holdat Sárdinecz Márton községi bíró kapta. Ezek voltak az úgynevezett maradványföldek, mert mindegyik a dülőben kimért földek szélén helyezkedett el.

A kimért földek Babócsa irányában, az út két oldalán húzódtak, a nyilvántartás szerint először az észak-dél irányban elterülők, majd a nyugati oldalon dél-észak irányban kerültek kimérésre Gráblikkal egyetemben.

Az új földtulajdonos gazdák:

Szulimán György, Sárdinecz János, Herbán György, öreg Horváth Márkó, Molnár György, öreg Sárdinecz János, Horváth József, ifj. Horváth György, Beleznai András, Szláková György, ifj. Szláková György, Hegedüs József, Horváth János, Csikvár György, Horváth Pál, Csatos Mihály, Gergesics József, Kanizsai Mihály, Csernits György, Györkös György, Rezena Márkó, Zsiga György, Jankovics János, Horváth Miklós, Hegedüs György, ifj. Horváth Márkó, Hegedüs Márton, Sztankó József, Kengyel Miklós, ifj. Rezsonya Mihály, közép Horváth György, Cserenkó György, Sárdinecz Márton, Jankovics György, Szabó József, Sztankó Márk, öreg Rezsonya Miklós, Odabasics Márkó, Rezsonya János

A kiosztási nyilvántartást hitelesítették:

Bodvicán, szeptember 16-án, 1833-ban.

Szalai József Somogy Vármegye tiszti alügyésze

Török Miklós Somogy Vármegye hiteles földmérője

Sárközi Lajos Somogy Vármegye Főbírája

Hódosi János Somogy Vármegye esküdte.

Későbbi a bejegyzés a fundálisban:

„1842. május 21-én Bodvicán tartott úriszéki ítélet következtében az ujonan alkotandó úrbéri házas zsellérek beiktatása. Statisztikai tábla 43–47 sorszámmal. Szöveg: A zselléreknek adott jelenleg a Község tulajdona 5 ször 150 □-let lett kiadva. Beiktatta: Török Miklós Somogy Vármegye hiteles földmérője.”

A fentiek figyelembevételével a bodvicai háztulajdonosok száma 47-re növekedett. Utólag nem tudtam megállapítani, hogy az utolsó részben említett 5 zsellértelek hol lett kiadva.

A nyilvántartó utolsó oldalán még található egyéb bejegyzés is:

„A bíróságilag megítélt és kiadott legelő, mely kitesz 297.774 □-ölet. Ebben foglalatik 6224 □-öl vizálló, 4000 □-öl homoktorlás és 1960 □-öl felező út. A tiszta legelő rész 283.500 □-öleket vagyis 1200 □-ölelével véve 236,2/8 hold, huszonnégy egész úrbéri állomány, öt zsellértelek járandósága után kiadva.

Bodvica március 21. 1846.

Beiktatta: Buda István mérnök

Koósházi Zsigmond közületi osztó bíró

mint törvényes bizonyság előtt:

Talián Emánuel segédesküdt

Török Miklós Somogy Vármegye hiteles földmérője.”

Az utolsó oldal tartalmazza még a beltelekben, az uraságtól átvett telkeket.

Eszerint a 13–14 számú telkek közötti terület Vidák Ferenc, a 7–8 számú telkek közötti terület Beleznai György, Hegedüs György, Hegedüs József Ádám, Kosztró János, Horváth Józsefné, a 27–28 számú telkek között Jankovics Anna, özv. Kalamász Józsefné, Horváth József, Községi Iskola, Sárdinecz Márton, Sárdinecz János vannak tulajdonosként bejegyezve.

Kelt Bodvicán 1891. november hó 17-én. Finta Dénes mérnök

Ezidőben a községet a tágas porták jellemzik, rajtuk sárból vagy vályogból épített falakkal szalma- vagy zsuppfedeles, esetleg nádtetős hajlékok. A kémény még ismeretlen, a füstüskonyha és a szabadtüzelésű kemence szolgálja a fűtést és az ételek elkészítését.

A falak meszelése fehér, a padozat agyagból döngölt, sikált. Az agyagot, sárt a jobb kötés és a tartósság érdekében törekkkel, pelyvával, lótrágyával keverték és taposták használhatóvá.

A házak váza faragott gerendákból lett ácsolva, az üres részeket aztán tömték, vagy fecskéfszék-szerűen tapasztották be. A lakások elé nyitott pitvart építettek. Jellemzőek e kor házaira még a kis ablakok, amelyek csökkenték a hőveszteséget.

A szobák berendezési tárgyai közül a legfontosabb a ruhásláda, a kredenc vagy sublót, a nagy családnak megfelelő méretű asztal, körülötte padokkal, lócákkal. Ez a berendezés sokáig tartotta magát, mert még gyermekkoromból is emlékszem 10–15 ilyen házra. Napjainkban már csak egy áll lakható állapotban a tó mellett, azonban tetejét annak már cserépre cserélték, ezzel műemlék-, építészetiemlék-jellegét tökéletesen tönkretéve.

Népszámlálási adat ezidőről nincs, becslésekre támaszkodva jellemzőnek a 8–10 fős nagycsaládokat véve a lélekszám 300–400 körül lehetett.

A népesség megélhetési forrása a mezőgazdaság volt. Igavonóként általában a tehenet alkalmazták (kettős hasznosítás), kisebb mértékben a lovat. A gazdasági felszerelések, földművelő eszközök nagy része fából készült, jobb esetben a kocsi, eke, borona jobban igénybevett részein fémet alkalmaztak. A fő termények a talajadottságok figyelembevételével a rozs, búza, zab, burgonya és takarmányrépa. A felsorolás sorrendje egyben fontossági sorrend is.

A községnek ebben az időben középülete még nincs. A tágas portákat érzékelteti, hogy mindössze 41 úrbéres házastelek, 5 zsellérporta, néhány urasági kúria található.

Forrás:

Horváth Ferenc: Bodvica története (kézirat, 34–38. lap)

Köszönjük!

A Nagyatádi Művelődési Ház 1994-ben „Kisatádtól Nagyatádig” címmel nagysikerű helytörténeti népfőiskolát szervezett. A népfőiskola hallgatói az előadások hatására megkezdték a helytörténeti emlékek összegyűjtését. A művelődési ház munkatársai az összegyűjtött anyagot helytörténeti kiállításon mutatták be. A kiállítás megrendezését családi emléktárgyaikkal, visszaemlékezéseikkel, tanácsaikkal a nagyatádi lakosok közül sokan segítették. Köszönetünk jeléül nevüket lejegyezzük az utóknak:

Bakos Lászlóné
Balatinecz Istvánné
Bárcki Jánosné
dr. Beke Józsefné
Beke Pálné
Bognár Jánosné
Budai Angéla
Buváry Jánosné
Czimmerman Béláné
Császár Ferencné
Császár Katalin
Dara György
Déri András
dr. Erőss Istvánné
Fata László
Feldobói Ferencné
Fellegi Bálint
Gaál Aladárné
Gasparics Péterné
Gergő Sándorné
Györe Béláné
Hakk Antal
Halmosi Józsefné
Hegedűs Jánosné
Horváth Dezsőné
Horváth Ferenc
Horváthné Gréczi Mária
Horváth Györgyné
Horváth János
Húber Józsefné

Izsóné Szenyéri Magdolna
Jégerné Gál Ilona
József Ferencné
Jüngling Jánosné
Kacs Józsefné
Kanizsai Zoltánné
Károlyi Sándor
Kenéz Sándorné
Knapp Ottó
Kiss Józsefné
Koósz József
Koósz Róbert
Kovács Ferenc
Krivarics Ferencné
Krivarics Imréné
Kutor József
Kuzma József
Lesnyák Árpád
Lénár Istvánné
Marai György
Maronics Istvánné
Mátyás Jánosné
Merencsics Vendelné
Mezei Magdolna
Mészárosné Stefanecz Ilona
Molnár Istvánné
Mozsgai Istvánné
Nagybocskai Tamás
Nagyné Gyánó Ágota
Nagy Lászlóné

Nemes Lászlóné
Nérai Lajosné
Olvasó Imre
Ormai István
Papp Sándorné
Pintér Ernő
Posta József
Primecz Tiborné
Rigó Mária
Ruttner Andorné
Sasvári Tiborné
Sárdi József
Sárdi Ferencné
Sárdinecz János
Selmeczi Attiláné
Selmeczi Béláné
Simonné Tamás Magdolna
Somogyi Sándorné
Steiner Józsefné
Szabadkai Árpád
Szabadkai Béláné
Szabó Ferencné
Szabó Jánosné
Szabó Józsefné
Szeibert Bertalanné
dr. Szendrei József

Szél József
Szigeti Nikoletta
Szolga József
Szűcs Istvánné
id. Tamás Lajos
Tamás Lajosné
Tamás Lajos
Taraszenkó Margit
özv. Táló Istvánné
Thurzóné Landi Erzsébet
Tóbi József
Tóka József
Tóth Ferenc
Tóth Sándor
Tóthné Sipos Irén
Tóvári József
Turbék Károly
Valcsics Andorné
Valcsics András
Varga Józsefné
Varjas Péterné
Vida László
Vidák Ferenc
Vörös Ferencné
Zákányiné Krivarics Júlia
Zákányi Mihály

Külön köszönetünket fejezzük ki Horváth István nyugalmazott kollégiumigazgatónak azért, hogy a kollégiumban vezetésével szervezett gyűjtőmunka eredményét is be tudjuk most mutatni.

A kiállítás létrejöttét támogatták:

Nagyatád Város Önkormányzata, Városgazdálkodási Intézmény,
Limpex Rt. Nagyatádi Konzervgyár, Nagyatádi Nyomda Kft.,
Masterfil Nagyatádi Cérnagyár, Kiss Márta dekoratőr,
Varjas Kft. Nagyatád

IFJ. SZABÓ KÁLMÁN ~ NAGYATÁD

**FÜSZER, GYARMATÁRU ÉS RÖVIDÁRU
NAGYKERESKEDÉS**

TELEFONSZÁM: 40.

Folyószámla: a Nagyatádi Járérel Takarékpénztárnál.

TAVIRATCÍM: IFJ. SZABÓ

Válogatott helytörténeti bibliográfia Nagyatádról

- Horváth Istvánné: Műszaki szakkönyvellátottság helyzete Nagyatádon.
(Szakdolgozat) 1970. 46 p.
- Kollégiumi hagyományaink: Intézeti Napok. Szerk. Jámbor Lászlóné.
Nagyatád: 1983.
- Magyarország gyógyfürdői és üdülőhelyei. Szerk. Farkas Károly. Bp.:
Medicina, 1962.
- Somogy megye földrajzi nevei. Szerk. Papp László. Bp.: Akad. K., 1974.
- Somogy megye műemlékjegyzéke és helytörténeti kalauza. 39 p. klny.
- Somogyi táncok. Szerk. Morvay Péter. Bp.: Művelt nép. 1954.
- Szántó G.: A szép tájú Somogy. Kaposvár, 1978.
- Szeghalmy Gy.: Dunántúli vármegyék. Bp.: 1939.
- Tájékoztató a Somogy megyei szolgáltatásokról. Kaposvár, 1981. 72 p.
- Tamás J.: Népművelés Somogyban. Kaposvár, 1941.
- Turbék K.: Somogy megye nyomdászatának története. Nagyatád, 1974.
- Tüskés T.: Zalamente, Somogyország. Bp.: Móra, 1979.
- Vallomások Somogyról. Szerk. Paizs Gábor. Kaposvár, 1970. 271 p.
- Várkonyi I.: Somogy megye helységneveinek rendszere. Kaposvár, 1984.
- Vojkovics M.: Somogy megye népességföldrajza. Nagyatád, 1981.
- Wéber A.: Ötvenéves az Újpesti Cérnagyár. Miskolc, 1976.
- Zákonyi F.: A Dunántúl gyógyfürdői és fürdői. Bp.: Panoráma, 1983. 311 p.
- Nagyatádi Szabó István. Kiad. a - - emlékbizottság. 1935.
- Bognár J.: Olvasótoborzás a nagyatádi járási-városi könyvtárban. Szombathely,
1977.
- Burics L.: Nagyatád nagyközség múltja és jelene. Nagyatád, 1933.
- 20 éves az Alsó-Somogy megyei Halgazdaság. Szerk. Csordás János.
Nagyatád, 1969.
- Laczkó A.: Nagyatád. - -, 1979.
- Nagyatád. (Album). Bp.: Képzőművészeti Alap, 1975.
- Nagyatád: város. Bibliográfia. Nagyatád, 1971.
- Nagyatád. (Emlékalbum). Szerk. Jávori Béla. Kaposvár, 1971.
- Nagyatád egy évtizedes fejlődése: 1971–1981. Szerk. Dorcsi Sándor. Bp.:
KSH. 1981.
- Nagyatád fejlődése: 1960–1970. Kaposvár, 1971.

Összeállították a nagyatádi Városi Könyvtár munkatársai

A cég alapítva 1898. évben.
 Nagyatád és környéke legszelídabb bevásárlóival forrás
 mindenemű arany-, ezüst ékszerekből, alkalmi ajándék-
 tárgyakból, lall-, luga- és zsebórákból és szemüvegekből,
 melyekből állandó nagy raktár

Mayer István

órák és ékszerésznél

NAGYATÁD, Széchenyi-tér 26. szám. Piac-tér.

Mindenemű javítások szakszerűen és pontosan készülnek.
 Vidéki megbízásokat is a legpontosabban eszközöl.

MAJER ANDRÁS

mű és hereshedelmi kertésze

NAGYATÁD.

(Dohánybevitő közelében.)

Állandóan kaphatók menyasszonyi, koszorúsányi,
 alkalmi csokrok élő- és művirág koszorúk, cse-
 pes és vágott virágok legszebb fajtákban izléses
 kivitelben, továbbá szirma- és fenyőfák, fidrusok,
 mindenféle tavaszi palánták stb. — Vállal kisebb-
 nagyobb parkírozásokat úgy helyben, mint vidéken.

Arany éremmel és oklevéllel kitüntetett.

Pfeifer Imre lakatosüzeme

Nagyatád, Kossuth-utca 242. (Saját ház.)

Készí mindenemű épületlakatos munkát, vízvezetékberendezést,
 csatornázást, vasszerkezeteket, takaréktűzhelyeket, vaskerítéseket
 és kapukat, acél görredőnyöket a legutányosabb árban.

Kendelésüket gyorsan és pontosan szállít.

NAGYATÁD. M. kir. Járásbiróság.

Korona szálló a mozival.

